

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію
Куриляк Ірини Ігорівни
**«Еволюція драматургічних функцій хору в українській опері:
національно-естетичний вимір»**
на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 «Музичне мистецтво»

Дисертація Ірини Куриляк «Еволюція драматургічних функцій хору в українській опері: національно-естетичний вимір» присвячена проблематиці функціонування й розвитку хорового компонента в оперних зразках українських композиторів.

Хорове мистецтво є одним із домінуючих компонентів української культури. Його багаті традиції, безперечно, обумовлені характерними рисами національної ментальності, способу мислення, світобачення українського народу. Будучи одним із центральних жанрів національної музичної культури, хорове мистецтво знаходить своє багатогранне вираження в жанрі української опери. У даному контексті особливо цікавим виглядає вибір теми дослідження, у якому драматургічні функції хору в українській опері простежуються крізь призму національної естетики. Власне цей ракурс виділяє зазначене дослідження з-поміж інших наукових робіт. Актуальність обраної теми визначається вельми значимою роллю хорового компонента як виразника суспільно-духовної сфери буття нації.

Загальна структура дисертації – логічна та обґрунтована. Робота традиційно складається зі вступу, трьох розділів та висновків. Кожна із частин дисертації різносторонньо розкриває тему дослідження. Представлена до захисту наукова концепція розгортається послідовно від огляду напрацювань культурно-мистецького дискурсу щодо національних детермінант хорового співу українців до визначення варіантів його адаптації

в оперному жанрі методом музикознавчого аналізу. Охоплений широкий хронологічний діапазон дослідження (від часу появи першої національної опери до оперних зразків сучасності) дав змогу відтворити панораму виразових можливостей хорового компонента з позиції його еволюційного поступу.

Демонструючи ґрунтовний підхід до опрацювання обраної теми, дослідниця у першому розділі «Українське хорове мистецтво як важливий фактор формування національного оперного жанру» характеризує використані наукові джерела – дослідження українських та європейських музикознавців, що сформували методологічну базу.

Обраний орієнтир теми дослідження сприяв докладному вивченню питання обумовленості хорового співу з позиції його ментальних особливостей, свідченням чого стає розгорнутий підрозділ, в якому дисертантка проаналізувала саме поняття ментальності, менталітету та культури, розкрила їх значення та наповнення. При розгляді даного питання пані Ірина спирається на ряд праць європейських (дослідження школи французьких «Анналів», – Л. Февра, М. Блока, Ж. Лофевра та ін.) та українських (М. Костомарова, В. Липинського, Д. Чижевського, В. Яніва та ін.) культурологів. Вказуючи, що «культура народу є системою набутих суспільною діяльністю усталених естетичних норм, архетипів» (с.36), дослідниця розглядає передумови появи хорового співу в Україні, апелюючи до особливого світосприйняття, традицій, звичаїв тощо. Під час культурологічного огляду дисертантка зупиняє свою увагу на двох типах національного характеру – «селянсько-хліборобському» та «козацько-лицарському». Узагальнюючи думки Ю. Липи, Б. Стебельського, І. Огієнка, М. Костомарова та інших, пані Ірина виявляє найбільш типові ознаки кожного з різновидів. Окреслені ознаки типів національного характеру авторка проектує на визначений аналітичний матеріал, запропонувавши власну класифікацію оперно-хорових сцен українських композиторів кінця XIX – початку XXI століття.

Другий та третій розділи дисертації заслуговують на високу оцінку з огляду на ґрунтовний музикознавчий аналіз оперних зразків українських композиторів різних історичних періодів. Логічно вибудовані підрозділи дали змогу прослідкувати еволюційні зміни щодо трактування хору, визначити його традиційне та новаторське трактування в сценічній та композиційній будові твору. Намагаючись відтворити повну картину видозмін хорового компонента, дисертантка в аналітичних спостереженнях зосереджує свою увагу на здобутках, що пов'язані як з національними традиціями, так і видозмінами, інспірованими впливами європейської культури. Про це свідчать підрозділи, пов'язані з творчістю Д. Бортнянського (як вплив опери *seria*) або ж підрозділ, пов'язаний з віддзеркаленням традицій античної трагедії на прикладі творчості К. Стеценка («Іфігенія в Тавриді») та М. Лисенка («Сафо»).

Великий масив аналітичного матеріалу дослідниця укладає у моделі народницького та модерністичного канонів. Простежуючи зміни інспіровані кожною із цих моделей, дисертантка виявляє магістральні лінії використання композиторами хорового компонента як важливої складової виконавського складу. При окресленні трьох його домінуючих функційних напрямків в якості фону, коментатора та самостійної дійової особи пані Ірина простежує їх видозміни стосовно кожного наступного історичного періоду. Так, зразком ранньої української опери, в якій, на думку дисертантки, закладені вузлові моменти подальшої трансформації його драматургічних функцій, стають оперні композиції П. Сокальського, М. Аркаса, А. Вахнянина.

Особливо вагомим є підрозділ, пов'язаний з творчістю М. Лисенка. Розглядаючи широкий спектр Лисенкових опер, дисертантка окреслює еволюційні зміни драматургічних функцій хору. Власне, з огляду на хоровий компонент дослідниця приходить до важливого висновку про те, що «опера творчість М. Лисенка, вписуючись в естетику народницького канону, багато в чому наслідує принципи модерністичної моделі» (с. 171).

Третій розділ «Драматургічні новації у трактуванні хору в українських операх ХХ століття» присвячений версифікаціям хорового компонента, інспірованих естетикою модернізму. У центрі уваги дослідниці перебуває об'ємний ряд оперних композицій Б. Лятошинського, К. Данькевича, М. Вериківського, Ю. Мейтуса, Є. Станковича, Л. Дичко, І. Карабиця, Л. Колодуба, М. Скорика. Позитивним моментом аналітичних студій є їх багатовекторна зорієнтованість на визначення форми оперних сцен, хорових номерів, способів музичного викладу, гармонічної канви, фактурних прийомів, стильової приналежності і т.д. Це, в свою чергу, дозволяє встановити усі видозміни, що відбуваються з хором компонентом в контексті естетико-стильової динаміки.

Безперечно, тема дослідження є перспективною та актуальною для подальшого її розгляду. Широта окресленої тематики визначила і ряд уточнень та запитань:

1. Окресліть власну позицію щодо припущення Жана-Луї Барро, видатного французького театрального режисера та теоретика театру, про хор як історичну першооснову виникнення театру: так званий «театр з боку хору» (театральна естетика Давньої Греції, національні українські обрядові традиції).

2. У роботі вами визначені нові тенденції української опери другої половини ХХ – початку ХХІ століття, зокрема поява таких жанрових моделей, як опера-кантата, опера-ораторія, хорова опера тощо. Чи розглядалося вами назване явище у контексті сучасної української музичної культури як процес формування т.з. «хорового театру» (праці А. Коробової, Є. Назайкінського, А. Сохора, О. Соколова) з власним розмаїттям жанрових форм (варіант напряму подальшого дослідження обраної наукової теми)?

3. Як зазначається у тексті дисертації, друга половина ХХ століття в історії музики демонструє новий рівень розвитку хорового мистецтва, що веде до появи оригінального, а в окремих випадках і унікального явища

української та європейської культури – хорової опери. Наведіть конкретні приклади звернення до подібних жанрів у європейській музиці.

4. У дисертації ви вводите власну класифікацію двох образно-тематичних напрямків хорових сцен – «козацько-лицарський» та «селянсько-хліборобський». Чи зустрічали ви аналогії до введених вами понять? Конкретизуйте, у чому саме, окрім оперних жанрів, розкрились відмінні риси між «козацько-лицарським» та «селянсько-хліборобським» типами хорових сцен.

5. Як відзначається у дослідженні, один з векторів адаптування хору у сценічній композиції опер ХХ століття пов'язаний із зменшенням його ваги у драматургічно-музичному розвитку. Чи існують приклади повної ліквідації хорового компонента у жанрі опери?

Наведені зауваження, однак, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка є самостійним, ґрунтовним науковим дослідженням. Мету і завдання, що були поставлені перед дисертанткою, вважаю у повній мірі виконаними.

Безперечно, дослідження пані Ірини має практичне значення. Його результати можуть стати невід'ємною частиною практичного викладання курсів «Історії української музики», «Хорознавства», у курсах історії та теорії музичного театру, оперної драматургії.

Автореферат, публікації автора та виступи на конференціях повністю відображають головні тези і висновки по темі дослідження.

Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дослідження Ірини Ігорівни Куриляк «Еволюція драматургічних функцій хору в українській опері: національно-естетичний вимір», представлене до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 –

«Музичне мистецтво», відповідає вимогам ДАК МОН України до робіт такого рівня, а його автор, без сумніву, заслуговує отримання ст. кандидата мистецтвознавства.

Офіційний опонент –
кандидат мистецтвознавства,
завідувач денного відділу
Хмельницького музичного коледжу
ім. В.І. Заремби
Ірина Андріївна Вавренчук
12.03.2018 р.

Ірина Вавренчук І А
завідувач

Сторонній інвестор відділу
кадрів Хмельницького музичного
коледжу ім. В. І. Заремби
М. Б. Блазун

